

Список літератури

1. Галушак В. Л. Фактори зростання інвестиційних можливостей регіонів / В. Л. Галушак // Економічні науки. Сер. Облік і фінанси : зб. наук. праць. – Луцьк : ЛДТУ, 2007. – Вип. 4 (16). – Ч. 1. – С. 56–65.
2. Шеремет А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 416 с.
3. Шулекина Е. Н. Методологические и практические проблемы оценки инвестиционного потенциала предприятия и пути их решения / Е. Н. Шулекина // Инновационное развитие и промышленная политика : сб. материалов II всерос. науч.-практ. конф. – ДВГСГА, 2009. – 143 с.
4. Власова Н. О. Формування оптимальної структури капіталу в підприємствах роздрібно́ї торгівлі / Н. О. Власова, Л. І. Безгінова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Х. : ХДУХТ, 2006. – 160 с.
5. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: теорія та методологія дослідження : монографія / Н. С. Краснокутська. – Х. : ХДУХТ, 2010. – 247 с.
6. Жувагіна І. О. Концептуальна модель оцінки інвестиційного потенціалу підприємств роздрібно́ї торгівлі / І. О. Жувагіна // Схід. — Донбас, 2011. – С. 24–30.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© М.В. Чорна, І.О. Жувагіна, 2013.

УДК 65.016

Н.С. Краснокутська, д-р екон. наук

А.Г. Бубенець, магістрант

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто питання формування теоретичного базису управління розвитком малих підприємств; визначено чинники, що зумовлюють необхідність управління розвитком у сфері малого бізнесу та запропоновано систему цілей управління розвитком малих підприємств.

Рассмотрен вопрос формирования теоретического базиса управления развитием малых предприятий; определены факторы, которые предопределяют необходимость управления развитием в сфере малого бизнеса и предложена система целей управления развитием малых предприятий.

The problem of forming of theoretical base of management by development of small enterprises is considered; factors which predetermine the necessity of

management by development in the field of small business and the system of aims of management by development of small enterprises is offered are certain.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема забезпечення та управління розвитком підприємства знаходиться в центрі уваги більшості економічних досліджень. Науковці та практики відзначають, що розвиток є єдиним шляхом досягнення довгострокового успіху підприємства та створення певних гарантій його функціонування в майбутньому. Особливо актуальні проблеми розвитку у сфері малого бізнесу, де підприємці значно гостріше відчують дію конкуренції з боку більш потужних середніх і великих підприємств. Нездатність малих підприємницьких структур до розвитку скорочує їх життєвий цикл і не дозволяє на загальнонаціональному рівні забезпечити формування потужної економічної сили, на якій ґрунтується розвиток більшості європейських країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на актуальність проблем розвитку малого бізнесу, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених розглядають здебільшого питання організаційно-технічного, техніко-економічного, виробничо-технічного або соціально-економічного розвитку великих підприємств, які мають досить широкі можливості не лише у сфері розробки програм розвитку, але і їх фінансування. Це дослідження таких науковців, як В. Авдеєнко, В. Котлов, І. Ансофф, М. Альберт, Г. Білоус, І. Богатирьов, В. Гончарук, Л. Мельник та ін. [1-6]. Разом із тим управління розвитком не є усталеною концепцією, яка характеризується жорсткими законами та правилами. Розроблені науковцями принципи та методи управління розвитком великих підприємств не можуть бути автоматично перенесені у сферу малого бізнесу, де суттєвий поштовх змінам надає реалізація підприємницького потенціалу. Отже, недостатня увага наукового співтовариства до визначеної проблеми зумовили вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Мета та завдання статті. Метою дослідження є вивчення та узагальнення теоретичних аспектів ефективного управління розвитком малих підприємств, що функціонують в умовах динамічного зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливість питань управління розвитком малих підприємств зумовлена впливом дії цілої низки чинників, серед яких найбільш вагомими є [6]:

1. Мінливість бізнес-середовища, що призводить до формування нових сфер бізнесу (наприклад, інтернет-торгівля), які забезпечують підвищену ефективність використання капіталу. Така

ситуація викликає міграцію капіталу та вимагає від малих підприємств постійної адаптації до розвитку економічних систем вищих рівнів.

2. Динамічність розвитку суспільних потреб, яка виявляється в швидких змінах структури, обсягів і природи ринків і вимагає від малих підприємств пристосування до таких змін.

3. Висока швидкість оновлення технологій, яка зумовлює виникнення нових резервів підвищення ефективності, нових конкурентних переваг для малих підприємств як у традиційних, так і інноваційних сферах бізнесу.

4. Скорочення життєвих циклів товарів, яке визначає необхідність для малих підприємств періодичного виведення на ринок нових товарів для підтримки ефективності господарської діяльності.

5. Зростання впливу конкурентних сил на традиційних сегментах ринку, що вимагає від малих підприємств пошуку нових сегментів і сфер бізнесу.

6. Зростаючі можливості впливу на здібності, інтереси та мотиви власників, менеджерів і працівників малих підприємств через потужний розвиток психологічних методів управління.

7. Обмежені можливості малих підприємств протистояти дезорганізуючим впливам зовнішнього середовища, що вимагає від перших постійних керованих змін управлінських і операційних систем.

Внутрішня нестабільність малих підприємств як основної форми організації малого підприємництва, а також порівняно невелика складність соціально-економічних процесів на них дозволяє більш чітко ідентифікувати стадії та характеристики їх розвитку, визначити видові прояви, розробити ефективні механізми управління процесами такого роду.

Не викликає сумніву теза, що будь-який бізнес поступово занепадає (старіє) за аналогією з будь-якими фізичними, хімічними чи біологічними процесами [6]. Виходячи з цього, можна відзначити, що для стабільного розвитку малого підприємства, керівництво повинно створити внутрішні механізми зростання (генерування нових змін). Основне завдання управління малим підприємством за таких умов полягатиме в підтримці безперервної й ефективної роботи таких механізмів, які в результаті забезпечать зростання вартості бізнесу. Проведені спеціалістами дослідження найбільш успішних компаній, які виявили понад стовідсоткові щорічні темпи зростання протягом тривалого періоду, свідчать, що всі вони починали свою діяльність як малі підприємства [7]. Їх успіх є квінтесенцією дії цілої низки чинників, які в сукупності забезпечують стратегічну збалансованість підприємства, а саме:

1. Темпи розвитку сфери бізнесу. Залежно від швидкості розвитку сфери бізнесу досягнення стратегічного балансу може вимагати одночасної підтримки великої кількості напрямів розвитку в межах декількох горизонтів.

2. Рівень невизначеності. Високий рівень невизначеності й ризиків ведення бізнесу визначає підвищену складність прийняття стратегічних рішень, що підвищує потребу в створенні значного портфеля можливостей.

3. Потенціал підприємства. Чим більше доступних ресурсів і вищі здібності менеджерів, які підприємство може сконцентрувати для розвитку, тим більше можливостей може реалізувати підприємство.

4. Очікування власності. Даний чинник визначає схильність підприємців до ризику, яка характеризує ступінь зміщення стратегічних пріоритетів.

Внутрішні механізми розвитку здатні забезпечити прогресивні зміни не окремої підсистеми малого підприємства (технічної, кадрової, виробничої тощо), а всіх підсистем у комплексі. Таке визначення впливає із загальновідомого принципу Паретто «20/80», згідно з яким лише 20% заходів забезпечують 80% результатів діяльності підприємства, а всі інші є несуттєвими за критеріями результатної ефективності. У зв'язку з цим важливим завданням управління розвитком малих підприємств стає ідентифікація «ключових (критичних) точок», які дозволяють навіть за незначних витрат ресурсів досягти значних результатів. З усієї різноманітності цих «ключових точок» (механізмів) лише деякі можна вважати генераторами розвитку підприємства. Для малих підприємств такими генераторами є, на наш погляд, підприємницькі здібності, схильність до ризику, організаційна гнучкість тощо.

Приведення виявлених механізмів у дію забезпечується завдяки використанню методів управління розвитком, серед яких для малих підприємств основними вважаються методи стратегічного прогнозування [6; 8], а саме:

1) екстраполяція та інтерполяція – дослідження та прогнозування розвитку підприємства на основі виявлених у минулому тенденцій;

2) ресурсний, результатний та цільовий методи – дослідження розвитку підприємства на базі наявних чи потенційних можливостей (результатів) або формування цих можливостей на цільовій основі.

На цій основі створено низку спеціальних методів (SWOT, ABC, STEP, SPACE та ін.), які дозволяють з більшою чи меншою ймовірністю оцінювати, аналізувати та управляти розвитком підприємства чи його окремими аспектами [9]. Але слід відзначити, що існуючі сьогодні методи не дозволяють однозначно ідентифікувати «ключові точки» малого підприємства та орієнтовані на зовнішнє середовище його господарювання [10]. Тому, на наш погляд, подальші дослідження методології управління розвитком мають відбуватися в напрямі зміщення акцентів на внутрішнє середовище малих підприємств і застосування компетентнісних матриць, які дозволяють зв'язати всі елементи ланцюжка «ресурси – здатності – компетенції» малого підприємства.

Оскільки розвиток є базовим концептом стратегічного управління, то управління розвитком має підґрунтям методологію стратегічного управління, де центральне місце посідає стратегія підприємства. Відповідно, виходячи з концепції «життєвого циклу» та сучасних позицій стратегічного управління, нами пропонується як основні напрями управління розвитком малих підприємств розглядати розвиток на основі таких стратегій: розвиток товару; розвиток ринку; розвиток малого підприємства на основі диверсифікації; розвиток малого підприємства на основі інтеграції та кооперації.

Вважається, що розвиток малого підприємства не може відбуватися стабільно, призводить до виникнення криз різного роду, подолання яких є основою для подальшого розвитку. За таких умов розробка стратегій розвитку не є разовим процесом. Навіть стратегії, розроблені на 5-10 років, мають щорічно переглядатися з метою адаптації визначених пріоритетів розвитку до актуальних умов бізнес-середовища.

Висновки. Таким чином, неефективність традиційних підходів до управління розвитком за умов зростання рівня конкуренції, прискорення змін технологічних циклів, методів організації виробництва, глобалізації та інтернаціоналізації сфер економічної діяльності вимагає пошуку нових концепцій забезпечення довгострокової успішності діяльності малих підприємств. На основі дослідження теоретичних аспектів управління розвитком підприємства та особливостей функціонування суб'єктів малого підприємництва можна зробити висновок, що основними цілями управління розвитком малих підприємств є такі:

1. Зниження рівня невизначеності та підприємницького ризику з метою запобігання руйнівним впливам зовнішнього середовища.

2. Зростання масштабу діяльності з метою переходу на нову (висхідну) стадію життєвого циклу.

3. Отримання додаткових можливостей для реалізації потужного підприємницького потенціалу.

4. Підвищення ефективності підприємницької діяльності в довгостроковому періоді.

Досягнення визначених цілей для малих підприємств повинно базуватися на комплексних методах і методичних підходах, які враховують системний характер малого підприємництва, інституційну складову господарських відносин, індивідуальні цільові пріоритети власників і дозволяють використати світові досягнення з урахуванням вітчизняних особливостей ведення бізнесу.

Список літератури

1. Авдеенко В. Н. Производственный потенциал промышленного предприятия / В. Н. Авдеенко, В. А. Котлов. – М. : Экономика, 2004. – 240 с.

2. Ансофф И. Х. Новая корпоративная стратегия / И. Х. Ансофф. – СПб : Питер, 2009. – 416 с.

3. Білоус Г. М. Розвиток малого підприємництва в Україні / Г. М. Білоус // Економіка України. – 2000. – № 2. – С. 34–40.

4. Богатирьов І. О. Теоретичні аспекти управління розвитком малих підприємств / І. О. Богатирьов // Економіка та право. – 2003. – № 2 (6). – С. 42–49.

5. Мескон М. Х. Основи менеджмента : [пер. с англ.] / М. Х. Маскон, М. Альберт, Ф. Хедуори. – М. : Дело, 2007. – 704 с.

6. Гончарук В. А. Развитие предприятия / В. А. Гончарук. – М. : Дело, 2000. – 208 с.

7. Уайт Д. Алхимия роста / Д. Уайт, М. Багхай, С. Коули // Вестник МакКинси. – 2002. – № 2. – С. 7–9.

8. Богатирьов І. О. Концептуальні основи ефективного управління розвитком малих підприємств / І. О. Богатирьов // Економіка: проблеми та практика : зб. наук. пр. у 3 т. – Дніпропетровськ : ДЕІУ, 2003. – Вип. 184, т. 1. – С. 27–36.

9. Баранчєєв В. Стратегический анализ: технология, инструменты, организация / В. Баранчєєв // Проблемы теории и практики управления. – 2004. – № 5. – С. 85–90.

10. Грюниг Р. Методы идентификации стратегических факторов успеха / Р. Грюниг, Ф. Хекнер, А. Цойс // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 6. – С. 84–89.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© Н.С. Краснокутська, А.Г. Бубенець, 2013.